

La passejada

Robert Walser

Traducció de Teresa Vinardell Puig

Seguit de l'assaig «Le promeneur solitaire» de W. G. Sebald

Traducció d'Anna Soler Horta

FLÂNEUR. Barcelona 2017

Faig saber que, a mig matí d'un dia radiant, ja no sé exactament a quina hora, com que em van venir ganes de fer una passejada, em vaig plantar el barret al cap, vaig abandonar la cambra d'escriure o dels esperits, i vaig baixar de pressa les escales per tal de sortir al carrer. Podria afegir que a l'escala hi vaig trobar una dona amb aspecte d'espanyola, peruana o criolla. Mostrava una mena de majestat pàl·lida i pansida. Ara bé, m'haig de prohibir terminantment de romandre ni dos segons amb aquesta brasilera o el que sigui perquè no he de malbaratar ni espai ni temps. Fins on soc capaç de recordar a dia d'avui en què escric tot això, quan vaig trepitjar el carrer lluminós i animat em trobava en un estat d'ànim romàntic i aventurer que m'omplia de joia. El món matinal que s'estenia davant meu em semblava tan bell com si el veiés per primera vegada. Tot el que esguardava em feia la impressió agradable de gentilesa, bondat i joventut. Aviat vaig oblidar que tot just un instant abans, a dalt, a l'habitació, encara covava, emboirat, un full de paper en blanc. Era com si tota la tristesa, tot el dolor i les idees feixugues s'haguessin fet fonedisses, malgrat que, davant i darrere meu, encara percebia el ressò d'una gravetat ben viva. Esperava intrigat i amb alegria tot el que es creués en el meu passeig o que m'hi pogués trobar. Mentre anava fent camí amb pas mesurat i tranquil, deixava entreveure, pel que sé, un tarannà força digne. Davant ulls aliens m'estimo més ocultar el que sento, sense que això vulgui dir que m'hi esforci per por, cosa que consideraria un gran error i una bestiesa majúscula. Encara no havia fet vint o trenta passes per creuar una plaça àmplia i animada que vaig

coincidir de refiló amb el professor Meili, una eminència de primer ordre. Com si fos l'autoritat inamovible, el professor Meili avançava circumspecte, solemne i majestuós; duia un bastó inflexiblement científic que m'inspirava temor, reverència i respecte. El nas del professor Meili era sever, autoritari, esmolat, d'àliga o de falcó, i la boca la tenia serrada, closa a la manera jurídica. La forma de caminar del cèlebre estudiós semblava una llei fèrria; la història universal i una lluïssor de gestes heroiques esdevingudes fa molt de temps centellejaven en els ulls que amagava sota unes celles espesses. El barret que duia semblava un sobirà inderrocable. Els sobirans d'incògnit són els més orgullosos i implacables. Ara bé, en conjunt el professor Meili es comportava amb suavitat, com si no li calgués en absolut fer notar la suma de poder i d'influència que personificava, i la seva figura, tot i l'aspecte distant i sever, em semblava simpàtica, perquè em fa l'efecte que els qui no somriuen de manera dolça i benèvola són gent honesta i de confiança. Com és sabut, hi ha pocavergonyes que es fan passar per amables i bons, i tenen un talent que fa feredat per acompanyar amb un somriure obsequiós i cortès les maleses que cometen.

Ensumo el rastre d'una llibreria i d'un llibreter; així mateix, intuïxo i m'adono que aviat s'imposarà, per tal de ser esmentat, un forn amb unes lletres daurades d'allò més pretensioses. Abans, però, cal que consignï un capellà o rector. Un químic municipal, de cara amigable i greu, circula en bicicleta o velocípede arran de la vorera i, per tant, de mi, i també ho fa un metge de regiment o de la plana major. Cal no ometre ni deixar d'anotar un vianant modest, atès que m'ha pregat que faci el favor de mencionar-lo. Es tracta d'un brocanter o drapaire que s'ha fet ric. Tot de nens i nenes fan corredisses a la llum del sol, lliures i desbridats. «Ja està bé que no se'ls refreni —vaig

pensar—, algun dia l'edat ja els espantarà i els tibarà les regnes. Massa aviat, per desgràcia.» Un gos es refresca amb l'aigua de la font. En l'aire blau piulen unes orenetes, em sembla. Podria ser que una o dues senyores elegants, abillades amb faldilles desconcertantment curtes i unes botines altes, acolorides i de finor sorprenent, es fessin veure, com tota la resta de coses. Criden l'atenció dos barrets d'estiu o de palla, la història dels quals és la següent: de sobte en veig un parell en l'aire lluminós i suau, i al dessota dos senyors com cal que semblen desitjar-se bon dia tot llevant-se el capell i agitant-lo amb un gest cordial i gentil. Es veu ben clar que en tota aquesta actuació els barrets són més importants que els seus amos i portadors. Més enllà d'això, es prega encaridament a l'autor que faci el favor d'estalviar-se brometes i mofes sens dubte sobrerres. Se li demana que romangui seriós i és d'esperar que ara ho hagi entès d'una vegada per totes.

Una llibreria extraordinàriament vistosa i ben assortida em va cridar l'atenció i, sentint l'impuls i el desig de fer-li una visita breu i fugaç, no vaig vacil·lar a entrar-hi amb bones maneres evidents, tot i que em vaig permetre de pensar que tal vegada podia ser considerat més un inspector que revisés llibres, un col·leccionista de les darres novetats i un fi entès, que no pas un comprador distingit, ben considerat i bon client. Amb veu educada i extremament cautelosa, i expressant-me de la manera més selecta que es pot suposar, vaig informar-me sobre el més nou i millor en l'àmbit de les belles lletres.

—Que em permetríeu conèixer —vaig preguntar amb timidesa— i alhora apreciar el llibre més sòlid i seriós i, per tant també, és clar, el de més prestigi, el més venut i llegit? Crearíeu entre nosaltres un vincle de gratitud extraordinària si tinguéssiu la bondat de presentar-me aquell llibre que de ben segur ningú no coneix tan exactament

com vós, aquell que s'ha guanyat el favor més gran, tant del públic lector com també de la tan temuda i, per aquest motiu, afalagada crítica. No us podeu fer la idea de fins a quin punt m'interessa esbrinar ara mateix quin d'aquests llibres o obres de ploma que apileu i exhibiu aquí és el favorit que, només de veure'l, em convertirà, amb tota probabilitat, tal com no puc deixar de suposar amb la màxima vivesa, en un comprador instantani, alegre i entusiasta. El desig de veure davant meu l'escriptor predilecte del món de la cultura i, com acabo de dir, segurament també d'adquirir la seva obra mestra, aplaudida amb fervor, em pessigolleja de dalt a baix i em deixa amarat, com un plugim. Que em permetrieu que us demanés amb tota cortesia si em podeu mostrar aquest llibre exitosíssim, per tal que el desig que em domina sigui satisfet i deixi d'inquietar-me?

—Amb molt de gust —va dir el llibreter. Va desaparèixer com una fletxa per retornar de seguida, davant el client interessat i delerós de comprar, amb el llibre més venut, llegit i de valor realment perdurable a les mans. Portava aquest preuat producte de l'esperit amb tanta cura i solemnitat com si es tractés d'una relíquia miraculosa. Amb un gest extraordinàriament afable va posar el que duia davant meu; tenia la cara extasiada; un aire que irradiava el respecte més alt, i un somriure als llavis com només poden somriure els creients i els místics en trànsit. Després de contemplar el llibre vaig preguntar:

—Podríeu jurar que aquest és el llibre més difós de l'any?

—Sens dubte.

—Podríeu afirmar que aquest és el llibre que s'ha d'haver llegit?

—Del tot.

—I és realment bo?

—Quina pregunta més supèrflua i impertinent!

—Us ho agraeixo molt —vaig dir amb tota la sang freda. Vaig preferir deixar on era el llibre que havia aconseguit la distribució més àmplia, perquè s'havia de llegir tant sí com no, i em vaig retirar sense dir res més.

—Inculte! Ignorant! —va cridar, tot encès, el venedor darrere meu amb un menyspreu justificat. Vaig deixar-lo dir i a continuació, a poc a poc, tal com exposaré tot seguit amb més detall i ànim de fer-me entendre, vaig enfil·lar cap a la imponent entitat bancària més propera.

Era allà justament que em pensava que calia presentar-se per rebre explicacions de confiança sobre certs títols bancaris. «En passar pel davant d'una casa de canvi», vaig pensar o em vaig dir, «fa goig i molt bona impressió entrar-hi d'un salt per negociar qüestions financeres i formular preguntes que tan sols es fan en veu baixa.»

—Està molt bé i és meravellosament oportú que ens visiti en persona —va dir-me l'encarregat rere el taulell i, amb un to molt amistós i un somriure gairebé sorneguer, però en tot cas agradable i alegre, va afegir el següent:

—Tal com li deia, està molt bé que hagi vingut. Justament ens volíem adreçar a vostè per carta, cosa que ara podem fer de paraula, per donar-li la notícia, sens dubte satisfactòria, que, per ordre d'una associació femenina o cercle de filantropes bondadoses que, pel que es veu, es preocupen molt per vostè, no li carreguem al compte, sinó que, ben al contrari, tenim el plaer d'abonar-li

Mil francs

cosa que sens dubte li anirà molt bé i que li confirmem amb aquest comunicat del qual, si és tan amable, pot prendre nota ara mateix,

mentalment o com s'ho estimi més. Supposem que aquesta declaració el complau perquè, si us hem de ser francs, la impressió que fa ens indica clarament, permeti'ns de dir-ho, que a vostè li cal, de totes totes, assistència de naturalesa delicada i bella. A partir d'avui, els diners són a la seva disposició. Ara mateix ja es veu que una alegria intensa se li estén per la cara. Els ulls li brillen; a la boca, en aquest instant, se li dibuixa un somriure, i això potser no li passava des de feia molt, atès que les preocupacions de cada dia, carregoses i de mala mena, li ho impedièn i que, d'un temps ençà, havia estat amoïnat amb tot tipus de cabòries tristes que li enfosquien el front. Fregui's les mans de satisfacció i alegria's que, a algunes benefactores nobles i dignes d'estimació, mogudes pel pensament sublim que esmorteir el patiment és bell i mitigar la necessitat, bo, se'ls acudís que, a un poeta pobre i sense èxit (perquè això és el que és, oi?), li calia suport. El felicitem pel fet que hi hagi persones que s'hagin dignat a recordar-se de vostè, i per la circumstància que no tothom resti indiferent davant les penúries d'un poeta menyspreat tantes vegades.

—Aquesta suma de diners que m'ha arribat tan inopinadament, donada per mans suaus i bondadoses de fada o de dama —vaig dir— la voldria deixar tranquil·la a la seva entitat, que la guardarà millor que ningú, ja que disposen de les caixes que calen —a prova de foc i robatoris— per protegir tresors de qualsevol destrucció i de tota decadència. A més, fins i tot paguen interessos. Que els podria demanar un rebut? M'imagino que, en qualsevol moment, segons en senti el desig o ho necessiti, tinc la llibertat de retirar petites sumes del total. Com que soc una persona estalviadora, sabré tractar aquesta donació com un home de seny i que sap on va. Hauré d'expressar el meu agraïment a les amables donants amb un escrit educat i que

Le promeneur solitaire

En record de Robert Walser

W.G. Sebald

Traducció d'Anna Soler Horta

Les traces que Robert Walser va deixar en vida eren tan lleus que gairebé s'han esborrat del tot. Almenys des que va tornar a Suïssa, durant la primavera del 1913, però de fet des de bon començament, només va estar lligat al món d'una manera fugaç. No va establir-se mai enlloc, no va posseir mai res. No va tenir mai casa, ni cap residència estable, ni cap moble, i a l'armari guardava com a molt un vestit bo i un altre de no tan bo. Amb prou feines podia considerar com a propi res del que necessita un escriptor per exercir el seu ofici. Pel que fa als llibres, em sembla que no tenia ni els que ell mateix havia escrit. El que llegia acostumava a ser prestat. Fins i tot el paper que feia servir per escriure era de segona mà. I de la mateixa manera que va viure tota la vida sense béns materials, també va mantenir-se allunyat dels seus contemporanis. Va distanciar-se progressivament dels germans amb qui al principi l'unia una relació més estreta, en Karl, que era pintor, i la bella Lisa, mestra d'escola, fins que va convertir-se, en paraules de Martin Walser, en l'escriptor més solitari de tots els escriptors solitaris. Tenir tractes amb una dona li resultava del tot impossible. Les cambreres de l'Hotel zum Blauen Kreuz, que aguitava per una espiera que havia fet a la paret de la mansarda, les serventes de Berna, la senyoreta Resy Breitbach, de Renània, amb qui va bescanviar correspondència durant molt temps, totes eren per a ell, com les dames per les quals sospirava en les seves fantasies literàries, éssers d'un altre planeta. En una època en què la norma era tenir una des-

condència nombrosa —Adolf Walser, el pare, venia d'una família de quinze membres—, curiosament cap dels vuit germans de la generació següent no va portar cap fill al món, i dels Walser, en certa manera en vies d'extinció, cap complia menys els requisits necessaris per poder procrear que en Robert, de qui es pot dir a dreta llei que va restar sempre verge. La mort d'aquell home, que al final no estava unit a gairebé res ni ningú, sobretot després de l'anonimat que implica estar-se molts anys en un centre psiquiàtric, hauria pogut passar tan desapercebuda com la major part de la seva vida. Que Robert Walser no pertanyi avui a la plèiade d'escriptors oblidats ho devem essencialment al fet que Carl Seelig s'interessés pel seu cas. Sense les descripcions que va fer Seelig de les passejades amb Walser, sense els seus treballs preparatoris per a l'elaboració d'una biografia, sense els volums d'obres selectes que va publicar i el seu afany per preservar un llegat compost de milions de lletres il·legibles, la rehabilitació de Walser no hauria estat possible i el seu record segurament s'hauria esvaït. Tot i això, el reconeixement que Walser va aconseguir de manera pòstuma no és comparable al de Benjamin o Kafka, per exemple. Walser continua essent una figura singular i inexplicada. Ell mateix se sostreïa en gran mesura als seus lectors. Segons Elias Canetti, el que distingia Walser d'altres autors era que, en escriure, negava sempre les pors que l'habitaven i exclouïa una part d'ell mateix. Aquesta absència, deia Canetti, era el que el feia particular i inquietant. Sorpren també que la història de la seva vida que ens ha arribat estigui adornada amb tan pocs detalls. Sabem que la seva infància es va veure entenebrida per la malaltia psíquica de la mare i el declivi dels negocis del pare, que empitjoraven any rere any; que havia volgut formar-se com a actor; que mai no va aguantar gaire temps en cap feina, i que va

viure a Berlín del 1905 al 1913. Amb prou feines sabem res, però, del que va fer en aquella ciutat, a part d'escriure, que aleshores li resultava una tasca senzilla. Ens explica tan poques coses de la metròpoli alemanya i tan poques coses, més endavant, del Seeland i la seva vida a Biel i de les circumstàncies a Berna, que es podria parlar d'una manca crònica d'experiències. Els esdeveniments externs, com l'esclat de la Primera Guerra Mundial, no sembla que l'afectin gens. L'única certesa que tenim és que escriu sense parar, cada cop amb més dificultat; fins i tot quan la demanda dels seus textos decreix, continua escrivint dia rere dia, fins al límit del sofriment i sovint, m'imagino, una mica més enllà. Quan ja no pot més, el veiem a Waldau, feinejant al jardí o jugant una partida de billar contra ell mateix, i finalment, a la clínica de Herisau, netejant verdures a la cuina, destriant trossets de paper d'alumini, llegint una novel·la de Friedrich Gerstäcker o Jules Verne i de vegades també, com explica Robert Mächler, palplantat en un racó. Les escenes que ens han arribat de la vida de Walser són tan llunyanes que no es pot parlar pròpiament d'història o biografia, sinó més aviat, em sembla, de llegenda. Els dubtes i les incertituds que planen sobre l'existència de Walser, i que persisteixen més enllà de la mort del personatge, la buidor que la impregna tota, li confereixen un aire espectral que pot atemorir els intèrprets professionals tant com el caràcter indefinible dels seus textos. Martin Walser l'encerta de ple quan assegura que Robert Walser, malgrat que la seva obra encaixa molt bé en la forma d'una tesi doctoral, defuig qualsevol aproximació sistemàtica. ¿Com és possible penetrar en un autor tan assetjat per les ombres que, tanmateix, irradia a cada pàgina una llum clara i amable, un autor que componia peces humorístiques per mera desesperació, que gairebé sempre va escriure el mateix i, tot i això, no es va repetir

mai, que no comprenia els propis pensaments, agusats en els detalls més petits, que tocava de peus a terra i alhora es perdia als núvols, la prosa del qual té la propietat de dissoldre's en ser llegida, de manera que tot just unes hores després a penes se'n recorden els personatges efímers, els fets i els arguments? ¿Era una senyora anomenada Wanda o un jove rodamon, la senyoreta Elena o la senyoreta Edith, un conserge, un cambrer o l'idiota de Dostoievski, l'incendi d'un teatre, una ovació, la batalla de Sempach, una bufetada o el retorn del fill pròdig, una urna de pedra, una bossa de viatge, un rellotge de butxaca o un còdol? Tot el que hi ha escrit en aquests llibres incomparables té tendència, com potser hauria dit el seu autor, a dissipar-se. En el mateix passatge que fa un moment semblava tenir una significació especial, de sobte no s'hi troba res. A la inversa, darrere les poca-soltades de Walser s'amaga sovint un sentit insondable. Malgrat aquests obstacles, que entrebanquen contínuament qualsevol intent de categorització,

